

Denna artikel har tidigare varit publicerad i Pilavisan nr 1-2023, Folkdansringens medlemstidning för Skåne-Blekinge.

Stubb – en vadderad underkjol

Stubb (underkjol), Stubb är en tjock underkjol, som bars närmast kroppen (underbyxor användes inte), under flera lager av underkjolar. Från och med 1700-talet blev stubben vanlig. Citat från Wikipedia, en webbaserad encyklopedi.

I boken *Möte med mode, folkliga kläder 1750 – 1900* i Nordiska Museet, skriver Berit Eldvik att det var först långt in på 1800-talet som bondevinnorna använde underkjolar i modern bemärkelse. Krinolin som är en ställning av glesa ringar i flera våningar liknande en lampskärmstomme blev inte lika populär i den folkliga dräkten som i städerna. Den var kostsam och opraktisk i trånga utrymmen. Somliga försökte byta ut stålringarna mot vidjor men de hade benägenhet att knäckas vid olämpliga tillfällen, exempelvis då bäraren skulle passera en dörr. Istället blev stubb, en vadderad och sticksömmad kjol vanligare. Denna kjol hörde till modedräkten under 1700-talet men då i kostbara sidentyger. Men den kunde också framställas i enklare material och bäras som underplagg.

Text från Medelpads museum ang-
Les också att stubb är ett underplagg: Stubb är en tjock underkjol, som bars närmast kroppen (underbyxor användes inte), under flera lager av underkjolar. Från och med 1700-talet blev stubben vanlig hemmaklädsel, för dem som inte klädde sig i den lyxigare adriennen.

I boken *"Kläderna gör Upplänningen"* av Håkan Liby omnämns krinolin-
en men inte stubb. Istället beskrivs hur torparflickorna tog käppar av hassel som dom försökte sätta in i underkjolar-
na för att efterlikna krinolin-
en, men i

om hur man på många andra sätt gav
kjolen dess vidd. Mer populär än krin-
olinen var hos allmogen den stoppade
stubben vilken bars som underplagg."
Greta Hedlund skriver i boken *Dräkt och
kvinnlig slöjd från Ovansjö socken 1750
– 1850* (sid. 108) "Både skinnkjolar med
ullen in och grova ull och hårgarnskjolar
har begagnats till underkjolar. För övrigt
så dugde vilka gamla kjolar som helst till
underkjolar. En stubb upptas 1806 efter
avskedade salpeterskjutare Hans Seb-
lads änka Ingeborg Hansdotter i Sätra.
Såna plagg har säkert bara tagits upp
i bouppteckningarna om de varit nya.
Stubben gjordes av dubbla lager tyg –

övrigt avstod bondeståndet från modet
med krinoliner i Uppland, menar Liby.
På digitalt museum för Upplands muse-
um återfinns inga stubbar för bondefolk,
däremot en för borgerlig krets och en
som dockplagg.

Sigfrid Svensson skriver i avhandlin-
gen *Skånska Folkdräkter* (sid. 25-26)
"Krinolinställningar såldes på marknad-
erna, berättas det, men man talar också

linnelärft, halvulle- eller helylle – med
vadd eller blånor mellan övertyg och
foder. En i Ovansjö gammelgård bevarad
stubb är av blårutigt halvlinne, av sam-
ma sort som man hade till spisförlåter.
Den är prydd med flera rader fina stick-
stygn. När man gjort en stubb kunde
man minska på antalet underkjolar, av
vilka man annars brukade ha flera sty-
cken."

En bild på nämnda stubb från gammelmgården visar en smårutig stubb med linning och parallella lodräta täta stickningar som täcker lite mer än övre hälften och därunder täta parallella stickningar runt hela kjolen.

Sökning i digitalt museum på stubb gav 337 träffar, varav 192 träffar i Trelleborgs museum, 7 träffar i Bohuslans museum (december 2022). Alla träffar avser förstås inte allmoges sydda vadderade underkjolar. Högre stånds vadderade sidenunderkjolar benämns också stubb och är betydligt fler i museernas samlingar än allmogens stubbar. Sökordet stubb i digitalt museum ger också träffar på dockunderkläder, tyg från stubb som sytts om till livstykke eller täcke men också enstaka våd från en ”slaktad” stubb. Under sökordet stubb ingår också stickad underkjol av vitt bomullsgarn, där det saknas uppgift, om den är stoppad.

På Nordiska museet finns en stubb (NM 0239096) som anges komma från Krutladan i Veberöds socken i Skåne, den uppges ha tillhört Anna Björk 1832-1921. Denna uppgift är svårt att verifiera. Uppgifterna stämmer inte med husförhörslängder och bouppteckningar. På digitalt museum finns många stubbar

registrerade både av siden och bomull. Skillnaden mellan sidenstubbarna och bomullsstubbarna är förutom materialet även vidden. Det saknas måttuppgift på några stubbar, men generellt är modedräftens sidenstubbar mycket vidare än de i bomull. Adolfinas har en vidd på 400 cm en annan har 294 cm och en från Anne Hollingworth-Bergströms sterbhus har 370 cm. Bomullsstubbar har oftast en vidd mellan 160 och 200 cm.

Widstrand har också ett resonemang om ”klockan” som var ett fodrat pälsverk men att det kan finnas någon form av överföring av benämningen när det gäller klocka. Vertugall som var benämningen för en krinolin, kallades i Tyskland för klocka, vilket kan ha överförts på det plagg som ärvde vertugallens plats. Kanske då som en underkjol med krinolinfunktion, men den uppgiften behöver undersökas mer. I bouppteckningarna verkar det ha funnits en viss förvirring över begreppen, vilket inte är märkligt egentligen, då män gjorde bouppteckningen och de var inte så insatta i benämningen på kvinnornas ”paltar”.

Bara en lite reflektion. Ibland kan det vara lika intressant att det inte omnämns som att det omnämns. I vilka områden användes stubben? Uppland tog snabbt till sig förändringar i dräktskicket (dock ej krinolinen), är det i de mera konservativa områdena stubben dyker upp? Intressant klädesplagg i alla fall.

Stubben värmer gott i kalla stugor och vid aktiviteter utomhus. Detta är aktuellt med tanke på att vi rekommenderas sänka inomhustemperaturen för att spara energi. Medlemmar i Gillet Skånska dräkter fick möjlighet att rita av mönster på museiplagg och därefter arrangera Stubbkurs i 2 dagar hösten 2022. Närmare 10 deltagare påbörjade sömnaden av en stubb. Att införskaffa ”rätt” material var inte helt enkelt. Flertalet museiplagg är rutiga, små vävda rutor i många färger. Det finns också stubbar av kattun. Flertalet är fodrade med bomullstyg eller oblekt linnetyg men ylletyg förekommer också. Det är inte lätt att definiera stoppningen. Enligt digitalt museum förekommer kapock, bomullsvadd, ull, tagel och linblånor som stoppning. Föreningen lyckades skaffa bomullsvadd i metervara som fungerade

bra. En medlem valde att lätt tova samman tvättad ull till sammanhängande sjok. Stubben med ull till fyllning blev betydligt tyngre än de med bomullsvadd. Flertalet i kursen valde att sticka stubben för hand. Vi hade ingen stickställning att tillgå, men med noggrann tråckling före stickningen så fungerade det bra. De som valde att sy stubb av rutigt tyg hade fördel, de kunde följa rutraderna när de skulle sticka raka linjer. Maskinsömnad förekommer på museiplaggen, det visar att stubben är av yngre datum. Den första europeiska fabriken som producerade symaskiner för hemsömnad öppnade på 1860-talet och sen dröjde det ett tag innan symaskinen blev mer allmän. Maskinstickade stubbar kan därmed dateras till senare delen av 1800-talet.

Nu ser vi fram mot att stubben får renässans. Sy en stubb, klä dig i den och spara energi.

Text: Ingrid Berglund och Anna Månsson

Foto: Ronny och Anna Månsson